

Izbeja vsi četrtak in velja s postopno priditi v Maribor s postopno na domačo leto 1924. po letu 16 dni, četrtek 8 dni. Izbeja vsi četrtak 56 dni. Narodna se pešje na upravišče Slovenskega Gospodarja v Mariboru, Korvika cesta 5. Lisi se dopetijo do odpovedi. Narodna se pišje v sosed. Telefon interurban št. 145.

Posamezna številka stane 1.50 din.

Počtna plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Vredniti je v Mariboru, Korvika cesta št. 5. Rokopis se ne vračajo. Upravnišče sprejema naročila, tiskanje in reklamacije. Člani imajo po dogovoru. Za redne članke pogost potovanja pogost. Reklamacije se pošiljajo pošto. Članki račun poštne uprave Ljubljana št. 10.053. Telefon interurban št. 115.

44. številka.

MARIBOR, dne 30. oktobra 1924.

58. letnik.

Kriza vlade in parlamenta.

Hrvatski pesnik Gundulič pravi: »Stalna na svietu samo mjena (menjava, sprememba) jest.« Ta dobropreizkušena resnica se obistinuje tudi na naši državi. Stalna v njej je samo sprememba, menjava vlade.

Tako je bilo od početka države do sedanjega trenutka. Vlade so pri nas bile kratkotrajne ter so se čisto menjavale. Druga je sledila drugi, nobena ni zadovoljila državljanov. Tudi v ustavotvorni in zakonodajni skupščini, kjer je pod Pašičevim vodstvom srbska fronta še najboljše držala skupaj, so bile delne vladne krize na dnevnem redu, dokler se ni v novembru 1922 razbila srbska skupna fronta radikalov in demokratov.

Ta stalna nestalnost, to neprestano menjavanje je znak in dokaz notranje bolezn, na kateri boleha država. Notranje zdravo bitje ne kaže na zunaj vednega nemira in menjavanja. Ta notranja bolezen bi se mogla z zdravniškim izrazom imenovati hypertrophia cordis — prenasičenost in čezmerno razširjanje srca. Kratko in jasno rečeno: čezmerni in pretirani beograjski centralizem. To nikakor ni zdravje, to je bolezen naše države. Odtod mrzlični nepokoj v državi, večkrat se pojavljajoči pretresljaji in stalno se pojavljajoči pojavi nezadovoljstva.

Centralisti, njim na čelu Pašič-Pribičevićeva klika (tropa), imajo proti temu bolehanju samo eden lek, in ta se zove nasilje, zapor, batina. Kdor se brezpogojno ne pokori centralizmu in vsem njegovim napravam in odredbam, s tem v haps (zapor), tam bo našel ozdravljenje! Tako se je vladalo v ustavotvorni skupščini, tako tudi pozneje v narodni skupščini, zlasti ko je letošnje spomlad Pašič svojo radikalno vlado hotel podpreti in okrepiti s Pribičevićevimi demokrati.

Pašič-Pribičevićeva vlada, ki je nastopila 27. marca 1924 ter je hotela na neevropski način vladati brez parlamenta, je vzbudila odpor ne samo v državi, marveč tudi po kulturni Evropi. Morala se je umakniti Davidovičevi vladi, ki je bila sestavljena 27. julija.

Ta vlada je zapisala na svojo zastavo red, zakonitost, poštenje, boj proti korupciji, kazni korupcionistom in sporazum med Srbi, Hrvati in Slovenci. Komaj pa je začela ta vlada izvajati svoj program, je že 15. oktobra padla kot žrtev laži, hujskarij in spletkarij Pašič-Pribičevićeve klike in njenih pomočnikov civilnega in vojaškega stanu.

Kriza vlade še sedaj ni rešena, marveč se je zadnji čas pretvorila v krizo parlamenta. Krivdo za to nosijo predvsem Pašičevi radikali in Pribičevićevi demokrati, ki krčevito branijo centralizem in z njim združeno korupcijo. Ti ljudje dobro vedo, da bo z odpravo centralizma in z vzpostavo avtonomistične državne ureditve

tudi korupciji odpela smrtna pesem. Zato uporabljajo vsa, tudi najgrša sredstva, ki so brezvestnemu kovarstvu na razpolago, da bi zabranili zopetni prind Davidovičeve vlade.

Pretekli četrtak so ti ljudje dobili pomočnika, kojega se iso nadejali. Bilo je že vse najvažnejše pripravljeno, da bi se zopet vzpostavila Davidovičeva vlada, pa je to rešitev krize pokvaril Radič.

O Radiču dokazuje politična zgodovina naše države, da hote ali ne hote pomaga Pašiču, kadar temu voditelju velesrbskega centralizma najslabša prede. To se je zgodilo večkrat, zlasti meseca maja, ko je že bila sklenjena smrtna obsodba za Pašič-Pribičevićevo vlado, pa je razglasitev te obsodbe preprečil Radič s svojim znanim oklicem, izdanim na Dunaju. Sedaj je Radič zopet preprečil vzpostavitev Davidovičeve vlade s svojim govorom, ki ga je imel v četrtak, 23. oktobra v Zagrebu na zborovanju svojih poslancev.

O Radiču je znano, da strašno rad govori. Njegova zgovornost je velika in čudovita, samo to je obžalovati, di ni vse to, kar govori, dosti premissljeno in pametno. Če se sme in mora od vsakega politika zahtevati, da govori pametno, se mora to zahtevati zlasti od voditelja stranke.

Radiča se je polastila neka čudna samoveljčljivost in pretirana domišljavost, v kateri smatra za pametno samo to, kar on misli in dela. V tej svoji domišljavosti je že večkrat pogrđil ne samo papeža, marveč tudi Hrvatke škofe in duhovnike, torej sinove istega naroda kateremu on sam pripada in za kojega pravice se bojuje. Zadnji četrtak je bil posebno slabe volje. Mlatil je okoli sebe in napadal vse od najvišjega ustavnega činitelja v državi preko Pašiča-Pribičevića do Davidoviča in Korošca, da celo svoje lastne poslance, katere je poštno oštel, ker so se drznili v narodni skupščini glasovati za Ljubo Jovanoviča kot predsednika, ne pa za Vojo Veljkoviča, kakor je on zaukazal.

Radičev govor in njemu sledeče resolucije so med Pašič-Pribičević-Zerjavovimi centralisti vzbudile veliko veselje, v krogih ožjega bloka (Davidovičevi demokrati, Jugoslovanski klub, bosansko hercegovski muslimani) pa nevoljo in ostro grajo. Izpočetka je izgledalo, da se bo ožji in širji blok (širji blok — ožji blok in hrvatska seljaška stranka) na veliko škodo hrvatskega in slovenskega naroda razbil. Centralisti so to željno pričakovali in radostno napovedovali. Da ni prišlo do tega, so preprečili razumni voditelji bloka, med njimi zlasti dr. Korošec. Ti možje so izpodbili vse pomnožene spletkarije in odbili ojačene napade nasprotnikov in obvarovali blok pred razpadom ter tako tudi ohranili parlamentarni princip. Kajpada je tudi Radič takoj, ko je uvidel, kakšno zlo je povzročil s svojimi strastni-

mi, nepremišljenimi besedami, se takoj začel umikati, zaničati nekatere besede, druge pa pojasnjevali in omiljevati. Če bi šlo po njegovem, bi sedaj sporazumni blok bil razbit in Pašič-Pribičevićeva vlada bi že bila v sedlu.

Zanimivo je tudi, da se Radič dotika s Pašičem v zahtevi po volilni vladi. Obadva zahtevata takojšnje volitve. Pašič je to zahtevo postavil že letošnjo pomlad, ko so hrvatski poslanci prišli v Beograd. Radič pa je dal na četrtkovem zborovanju v Zagrebu sprejeti resolucijo o tem, da je edini izhod iz krize koncentracijska vlada vseh parlamentarnih strank — z izključitvijo obtoženih radikalnih ministrov in njihove okolice ter Pribičevićevih demokratov —, kateri se naj tako poveri naloga, da izvede svobodne volitve. Radič je pod hipnotičnim vplivom misli o bodočih volitvah, od katerih upa, da bodo število njegovih poslancev še pomnožilo. O upanju pa je znano, da se vsako ne izpolni. To se more tudi Radiču dogoditi v njegovi neomejeni nadi v volitve.

V hipu, ko pišemo te besede, še ne vemo, na katero stran se bo obrnila tehtnica ter padla odločitev. To pa vemo, da je naša stranka in z njo slovensko ljudstvo pripravljeno za vse: za delo, za boj in za volitve.

Kedaj je postala Davidovičeva vlada nevarna korupcionistom?

Od padca Pašič-Pribičevićevega režima težijo napor srbskih političnih krogov, izvzemši seveda poštenjakov, ki so se zbrali okrog Davidoviča in še drugih, ki niso razstopeni v parlamentu, za tem, da se ponovno uvede isti režim, če ne odkrito pa vsaj prikrito, a pri tem stvarno. Za beograjske politike okrog Pašiča je glavna zahteva srbska nadoblast v državi. Da ta nadoblast odločno odbija vsako enakopravnost in da z davki strašno obremenjuje slovenske in hrvatske kraje, smo dovolj brdsko izkusili v dolgih letih. Ker se srbska nadoblast v državi z večino Hrvatov in Slovencev, ali vseh takozvanih prečanov ne da izvesti potom parlamenta, zato Pašičeva politika tudi najhujše pobija parlament in parlamentarna načela, ki so v zapadno-evropskih državah temeljna podlaga države.

Radikalna stranka sili kot izrazita zastopnica velesrbskega na vlado. Najprej se je reklo, da je treba razširiti temelje sporazuma in da je treba dati tudi radikalni stranki priliko pri sporazumni ureditvi države. Radikali in sporazum — to dvoje ne gre skupaj. Saj so radikali sporazumu vedno nasprotovali in se radi tega ne more pričakovati, da bi pomagali v duhu sporazuma urejevati državo. Zahtevo po radikalnem sodelovanju so v prvi vrsti postavili

Džungla.

Roman iz afriških pragozdov.

Angleški spisal E. R. Burroughs. — Prevedel Paulus. 30

»Jako značilno —! Zelo značilno —! Ampak sedaj vidite, gospod Filander, kako prav sem govoril! Da ni bilo vaše trmaste svojeglavnosti, že zdavnaj bi bila doma in marsikatera nevarnost pa marsikateri strah bi ne bil potreben! Prosim vas, da se v bodoče držite mojih modrih in treznih nasvetov!«

Gospod Filander je bil vse preveč srečen, da bi se zmenil za krivična profesorjeva očitavanja. Pograbil ga je za roko in vlekkel za seboj.

Srečna in vesela družba je bila tisto noč zbrana v koči. Še rano jutro jih je našlo v pogovorih. Pripovedovali so si svoje dogodivščine in ugibali, kdo bi utegnil biti njihov velikodušni in junaški rešitelj.

XVI.

Ine piše dnevnik.

Ko se je zdanilo, je bilo njihovo prvo delo, da so si poskrbeli za zajutrak. Odkar so stopili na suho, še niso ničesar užili. Glad jih je mučil.

Uporniki so jim pustili nekaj suhega mesa, moke, čaja, kave in sladkorja za prvo silo. Teh zalog so se lotili in si pripravili zajutrak, kakor se je pač dal pripraviti v njihovih omejenih razmerah.

Po zajutruku so se zbrali v posvet.

Uporni mornarji so jih vrgli na suho, ker so se jih hoteli iznebiti. Umorili bi jih bili, da se ni kapitan Barker potegnil zanje, tisti, ki ga je ustrelil prtilikavi Snake.

Vedeli so, kaj jih čaka.

Le slučaj jih je mogel rešiti. Obrežje je bilo pusto in neobljudeno, ladje tod niso pristajale, vobče menda blizu niso prišle. Le gol slučaj je utegnil pripeljati kako evropsko ladjo toliko blizu, da bi jo z znamenji opozorili nase.

Pripraviti so se morali, da bodo več tednov, morebiti par mesecev prebiti v samotni koči.

Predvsem in najprvo so si torej morali urediti stanovanje.

Koča je bila zanemarjena, nesnažna, les tu pa tam trheli. In — v kotu so ležali trije kostenjaki.

Clayton, ki je vodil posvetovanje in se vobče izkazal da je najpodjetnejši in najrazsodnejši, je svetoval, da jih spodobno pokopljejo, pa najsi bodo od kogarkoli. Sam je poiskal lopato in šel da izkoplje jamo.

Med tem sta se učenjaka Porter in gospod Filander lotila kostenjakov ter jih strogo znanstveno začela pregledovati.

Da je eden moški, drugi ženski, to sta brez vsakršnega dvoma koj ugotovila. Zelo pa sta se začudila, ko sta našla med kostmi velik zlat prstan enega izmed nesrečnežev. Na prstanu je bilo urezano ime »Clayton« in grb lordov Greystoke.

Koj so poklicali mladega Claytona.

Molče je mladi mož ogledoval prstan, nato pa dejal slovesno in ves ginjen:

»Ni dvoma, to je družinski prstan pravih lordov Greystoke, prstan, ki je izgini, odkar se je moj stric, brat mojega očeta ponesrečil —.«

»Toda kako je prišel prstan v tole koč, sem na obal divje afriške džungle?« je vzkliknila Ine.

»Le eno je mogoče, gospodična Porter!« je odgovoril Clayton resnobno. »John Clayton, lord Greystoke, ni utonil, kakor so poročale oblasti. Naselil se je v teje

koči, kdove kako in zakaj. Tukaj je umrl in tele kosti so edini zemeljski ostanki mojega ljubega strica —!«

Spoštljiv molk je zavladal in to in ono oko je kradoma pohitelo po borni sobici, ki je bila priča zadnjih dni ubogega lorda Greystoke.

Ine je rahlo dejala:

»Torej je tole njegova soproga, gospa Elza Clayton —?«

»Da!« je žalostno rekel mladi Clayton. »Ubožica! Nisem je poznal. Pa oče in mati sta vedela toliko dobrega in lepega povedati o mladi, plemeniti seprogi mojega strica —.«

Toda,« je pridjal z odločnejšim glasom, »tule sta stanovala! In tele reči so bile njune reči! Poglejmo, morebiti najdemo še več sledov o njunih zadnjih dnevih! Morebiti dnevnik —!«

Lotili so se predalov in omar, Ine je segla po knjigah.

»Ah, glejte!« je kmalu vzkliknila. »Glejte, tule je njegovo ime!«

»John Clayton, London« so brali na naslovni strani velikega slovarja. In kmalu je našel gospod Filander v neki drugi knjigi tudi ime Greystoke. Našli so še par brezpomembnih zapiskov, ki si jih je Clayton naredil med potovanjem, sledu pa ni bilo o kakem dnevniku.

»Nič ne de!« je pravil mladi Clayton. »To nam zadostuje. — Ubogi stric! Katera odurna, sovražna usoda ga je pač vrgla na tole negostoljubno obrežje —. In kaki so bili njegovi zadnji dnevi —?«

Vs' so molčali in težke slutnje so legale na njihove duše.

Ali ni bila usoda Claytonov čisto podobna njihovi usodi —? Ali ni tudi njih čakal enak konec —? Ali ne bodo morebiti že v kratkem prhnele tudi njihove kosti v teje koči —?